

Ambitiedocument Opgave Gele Rijders Plein

Luchtfoto van de huidige situatie waarin de grenzen van onderzoeksgebied zijn aangegeven

26 januari 2023

Inhoud

Inleiding	3
De opdracht:	4
De geschiedenis van het Gele Rijders Plein	5
Vooroorlogse periode	5
Wederopbouwplan	5
Ontwerp en bouw van de AKU-fontein	7
Periode 1961-2022	7
De monumentale waarde van de AKU-fontein	8
Ambitie Thema Stedenbouw en Landschap	10
Ambitie 1: Samenhang Gele Rijders Plein met de stad te verbeteren/herstellen	10
Ambitie 2: Gele Rijders Plein activeren	11
Ambitie 3: Samenhang en aansluiting met Willemsplein en Singelpark verbeteren	11
Kansen voor het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van het Gele Rijders Plein	12
Ambitie Thema Erfgoed	13
Ambitie Thema Mobiliteit	14
Verkeersveiligheidsmaatregelen huidige situatie (aanwezigheid tijdelijke fietsenstalling)	14
Ambitie Gebied fietsenstalling	15
Huidige situatie:	15
Ambitie fietsenstalling korte en lange termijn	15
Ambitie Openbare Ruimte	16
Overige punten waar rekening mee moet worden gehouden	16
Ambitie Thema Klimaatadaptatie en Groen	17
Ontwerpopgaven, uitgangspunten en/of ambities klimaatadaptatie en groen	17
Ambitie Thema Beheer	18
Beheerbewust en duurzaam ontwerpen	18
Ambitie t.b.v. het stimuleren van ontmoeten op het plein	19
Ambitie Thema Toegankelijkheid	20
Belangrijke punten voor toegankelijkheid	20
Bijlagen	21

De Arnhemse binnenstad is het kloppend hart van de stad. Daar wordt gewerkt, gewinkeld, gewoond en daar ontmoeten we elkaar. De Arnhemse binnenstad staat onder druk, wat versterkt is door de coronacrisis. We werken in Arnhem al enkele jaren aan de transformatie van 'place to be' naar 'place to meet'. Deze koers is in 2015 ingezet met de nota 'De Arnhemse Binnenstad 2015'. De 'rode lopers' naar het kernwinkelgebied verlangen een aanpak die moet voorkomen dat het kernwinkelgebied de aansluiting op de omgeving verliest. Juist in die aanloopgebieden, zoals het Gele Ridders Plein, pakt de gemeente een actieve rol.

In 2017 is er een nieuwe koers ingezet voor het Gele Ridders Plein. Voor de oostzijde is de strategie ingezet om deze kant te transformeren naar een luwteplek waar het prettig wonen, werken en verblijven is. Inmiddels zijn de vergroening en herinrichting van de oostzijde afgerond. Besloten is om de reuring aan de westzijde van het plein te versterken. Dit gebied is het meer dynamische deel van het plein en daar ligt een belangrijke entree van de binnenstad. In stedenbouwkundig opzicht markeert de AKU-fontein de overgang van de singels naar de binnenstad waarbij de fontein de functie van scheiden en verbinden heeft en ervoor zorgt dat het zicht richting het voormalige ABNAMRO pand open blijft. Het was en is een afspreekpunt/ ontmoetingsplein gelegen tussen het Willemsplein en de binnenstad. Deze oorspronkelijke functie kan bijdragen aan de ambities voor de aanloopgebieden van de binnenstad.

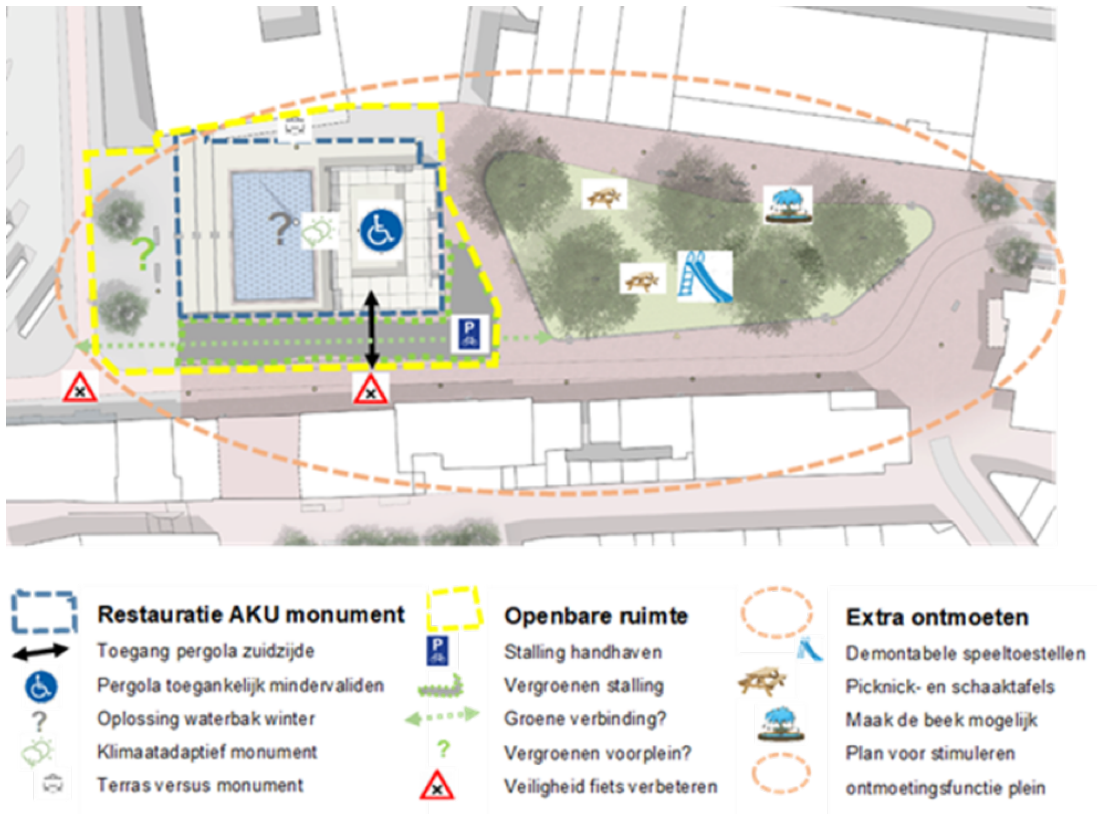
Op 24 november 2021 heeft de gemeenteraad besloten tot restauratie van het AKU-monument (de pergola, fontein met beeld en de bestrating) met behoud van het fietsparkeren op maaiveld, met daarbij de volgende kaders:

- Bij herstel en aanpassing van het monument wordt zoveel mogelijk getracht om te komen tot de kwaliteit van de oorspronkelijke uitvoering.
- De fietsenstalling blijft, zo lang er geen alternatieve plek in het centrum is gevonden, op maaiveld, met dezelfde capaciteit. Op dezelfde plek, of (deels) elders in de directe omgeving. De fietsenstalling wordt op een aantrekkelijke manier ingepast, met gebruik van groen en een groene afscheiding, met daarbij ruimte voor toegang van de pergola via de trap naar de straat.
- De toegankelijkheid moet verbeteren op basis van de criteria van de Arnhemse standaard toegankelijkheid, rekening houdend met de functies van het monument.
- Er moet een oplossing komen voor de lege waterbak in de winter om voor de omringende horeca tot een aantrekkelijke omgeving te komen.
- Bij de uitvoering wordt wat betreft ontwerp en vormgeving waar mogelijk samengewerkt met de erven Brouwer en Tajiri en met een restauratiearchitect.
- Maatregelen rond klimaatadaptatie die golden bij ontwerprichting 2b worden zoveel mogelijk meegenomen.

Daarnaast is er een drietal moties aangenomen:

1. Extra ontmoeten op het Gele Ridders Plein:
Het Gele Ridders Plein met het monument moet zijn rol van ontmoetingsplek weer terug krijgen. Door middel van de inrichting van de openbare ruimte (toevoegen demontabele speeltoestellen, picknick- en schaaktafels) kunnen ontmoeten en treffen een prominentere plek krijgen. Daarnaast zal extra groen (gras, struiken, bomen) de openbare ruimte extra kwaliteit en uitstraling geven. Door middel van een plan dat ontmoeting stimuleert is er jaarrond een levendig plein.
2. Aanvulling Fietsparkeerplan:
Bij het Fietsparkeerplan (een apart project) heeft de raad gevraagd alternatieven te zoeken voor het fietsparkeren op het maaiveld op het Gele Ridders Plein. Uitgangspunt in het project Gele Ridders Plein is vooralsnog het behoud van de fietsenstalling op maaiveld zolang er geen alternatieve locatie voor de stalling is gevonden.
In het ontwerptraject wordt echter rekening gehouden met het geven van een doorkijk richting de toekomst waarbij de capaciteit aan fietsparkeerplaatsen, nu aanwezig op het Gele Ridders Plein, mogelijk elders een plek heeft gekregen en de fietsenstalling verwijderd kan worden.
3. Maak de Beek mogelijk:
Bij het uitwerken van de plannen voor het Gele Ridders Plein moet de inrichting zo gemaakt worden dat er ook ruimte is voor de Jansbeek, ook als deze niet meteen teruggebracht kan worden.

Het raadsbesluit en de moties van 24 november 2021 omvatten in essentie drie lijnen/projectonderdelen: restauratie van het AKU-monument, aanpak van de omliggende openbare ruimte en het stimuleren van extra ontmoeten. Samengevat komt de opdracht op het volgende neer:

De opdracht:

Om de opdracht van de raad zo goed mogelijk te realiseren en toekomstbestendig te maken, wordt gevraagd om een samenhangende integrale visie (schetsontwerp) te maken voor het gehele plangebied (oranje stippellijn), dat de historische en recente ontwikkeling van het plein en de omgeving respecteert en samenbrengt. Deze integrale visie is een product van een samenwerking tussen de restauratiearchitect en de landschapsarchitect, die het stedelijke en maatschappelijke belang van transformatie van het plein en de beperkingen die restauratie met zich meebrengt als uitgangspunt nemen.

Vervolgens wordt gevraagd op basis van deze visie een voorlopig, definitief, technisch/uitvoeringsgereed ontwerp te maken voor de openbare ruimte van het gebied dat binnen de gele stippellijn ligt.

De geschiedenis van het Gele Rijders Plein

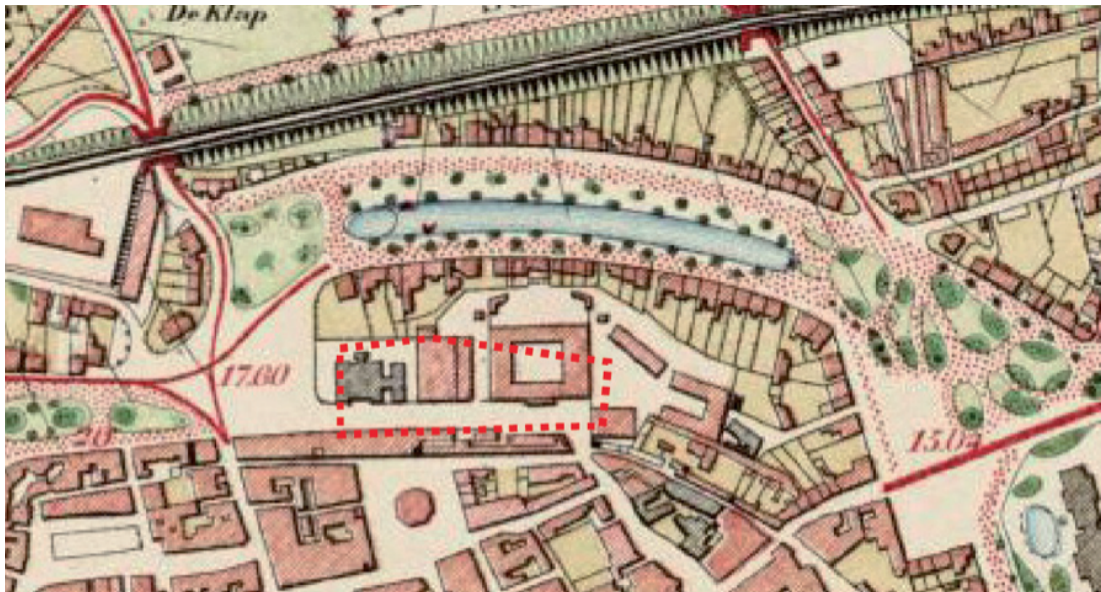
De opzet van het plein is door de jaren heen veranderd. In dit hoofdstuk wordt hierop ingegaan.

Vooroorlogse periode

Het Gele Rijders Plein ligt aan de rand van de historische binnenstad van Arnhem. De zuidgrens van het onderzoeksgebied volgt min of meer het verloop van de middeleeuwse stadsmuur van Arnhem. De stadsmuur strekte zich hier uit van de Janspoort (aan het begin van de Jansstraat) tot aan de Velperpoort (bij de Roggestraat). Ter plaatse van het Gele Rijders Plein liep de Sint Jansbeek binnen de stadsmuur.

In de 17e eeuw werd op bevel van Prins Maurits rondom de middeleeuwse stad een krans van vestingwerken aangelegd.

Als Arnhem (begin 19e eeuw al!), als een van de eerste steden in Nederland toestemming krijgt om de vestingwerken af te graven (zodat het wandelpark de Singel kon worden aangelegd) wordt op het bastion ter plaatse van het Gele Rijders Plein de Willemskazerne gebouwd. Tussen de kazerne en het Willemsplein wordt in 1866 de imposante HBS gebouwd met zijn voorgevel gericht op het Willemsplein.

Kaart van Arnhem uit 1874 met daarop in rood aangegeven de contour van het huidige Gele Rijders Plein

Wederopbouwplan

In de Tweede Wereldoorlog werd Arnhem zwaar getroffen en op de HBS na lagen alle gebouwen rondom het Gele Rijders Plein, waaronder de kazerne met zijn bijgebouwen, in puin. Er ontstond een plein ter plaatse van de kazerne dat het Gele Rijders Plein werd gedoopt. Op dit plein kwam de nieuw aangelegde Looierstraat uit. De Looierstraat was bedoeld als winkelstraat met een daarbij passende maat van bebouwing. Aan het Gele Rijders Plein was meer ruimte voor grootschaliger bebouwing, zoals de Rotterdamsche Bank, de Bondsspaarbank, de krant Het Vrije Volk en meubelzaak Hoefsloot met om de hoek het herbouwde Royal.

Fragment van het wederopbouwplan voor de Arnhemse binnenstad. Looierstraat en Gele Rijders Plein vormden samen met de Ing. J.P. van Muijlwijkstraat de verkeersdoorbraak die de stad vanaf de oostzijde beter moest ontsluiten.

Ontwerp en bouw van de AKU-fontein

Initiatiefnemer tot de oprichting van de fontein was de AKU (nu AKZO Nobel). Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van dit Arnhemse bedrijf schonk de directie de fontein aan de inwoners van de stad.

De beweegredenen voor de situering van de AKU-fontein aan het Gele Rijders Plein waren divers. Enerzijds wilde men de fontein op een markant punt plaatsen, waardoor de fontein een wezenlijke functie zou kunnen vervullen in het stadsleven. Anderzijds was door de sloop van de HBS de behoefte ontstaan om de ontstane leemte tussen het Gele Rijders Plein en het Willemsplein opnieuw visueel in te vullen.

Het architectenbureau van H. Brouwer en T.T. Deurvorst kreeg de opdracht om in het wederopbouwplan voor het noordelijke deel van de oude binnenstad enkele krachtige stedenbouwkundige accenten aan te brengen. Zo verrees op het oostelijke uiteinde van de Looierstraat in 1958-1959 de Nillmij-flat en realiseerde het bureau in samenwerking met de Japans-Amerikaanse kunstenaar Tajiri aan de westelijke kopzijde van het Gele Rijders Plein de AKU-fontein.

In stedenbouwkundig opzicht zorgt de AKU-fontein als Gesamtkunstwerk voor zowel scheiding als verbinding tussen het Willemsplein en het Gele Rijders Plein. Alhoewel aanvankelijk was gedacht om na de sloop van de HBS meer oostelijk opnieuw een gebouw te realiseren, zag men hier dus uiteindelijk toch van af. Met de AKU-fontein werd de verlangde visuele scheiding tussen Gele Rijders Plein en Willemsplein op een transparante wijze ingevuld en werd de stad verrijkt met een waardevolle inrichting van de openbare ruimte.

Periode 1961-2022

Wie de foto's uit de periode 1961-2021 bekijkt, valt het op dat voor veel Arnhemmers, maar ook voor mensen van buiten de stad, de AKU-fontein een geliefde plek was om te vertoeven, zeker in de zomer. Ook is het een plek waar veel manifestaties plaatsvonden.

Levendigheid op het Gele Rijdersplein rond 1965

De fontein was na de bouw in beheer bij de gemeente gekomen, die weliswaar planmatig onderhoud uitvoerde maar niet bereid was om te investeren in het actualiseren van het complex. In 1964 verdween de verlichting van de pergola en niet veel later verdwenen de vitrines op het terras. Het complex verschaalde steeds meer. Dit begon echt te knellen toen men na 2000 ook steeds meer op onderhoud ging besparen.

Na jaren van stil verval en toenemende verkeers- en parkeerdruk zijn in het kader van het project Arnhem Centraal in 2000 de bushaltes op het Willemsplein aangelegd. Hierdoor werd het plein en de Looierstraat vanaf het Willemsplein afgesloten voor autoverkeer en was er ook geen doorgaand verkeer meer mogelijk richting het Velperplein. De ruimte die ter beschikking kwam werd ingezet voor fietsparkeren. De Looierstraat werd als winkelstraat al snel minder aantrekkelijk. Het Gele Rijders Plein bleef nog als een groot parkeerplein functioneren.

Door de recente herinrichting van de openbare ruimte ten oosten van de AKU-fontein is de verblijfskwaliteit en samenhang van het plein verbeterd. Het bleek onvoldoende om de Looierstraat als winkelstraat levensvatbaar te houden. De oorspronkelijke winkel- en bedrijfspanden kunnen nu ook voor wonen gebruikt worden. De Looierstraat wordt nu vooral als belangrijke fietsroute gebruikt.

De monumentale waarde van de AKU-fontein

De AKU-fontein werd in 2016 aangewezen als rijksmonument. De AKU-fontein is volgens de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed één van de mooiste monumenten uit de periode van de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Daar zijn er nog geen honderd van in Nederland. De fontein wordt door de dienst beschreven als 'haast uniek als monumentale openbare ruimte'.

Het complex bezit een hoge architectuur- en bouwhistorische waarde, stedenbouwkundige, artistieke en algemeen historische waarde. Het complex bestaat uit:

- De ruimtelijke hoofdstructuur met een verdiept gelegen bassin met fontein en pyloon met kunstwerk en oostelijk daarvan een verheven terras met een door een pergola omsloten patio, omkaderd door lage muurtjes en een bestrating met ingelegde kiezels.
- De opzet van het bassin met stampbetonnen waterdichte vloer, waarop een feitelijke zichtvloer van driehoekige en achthoekige gewapende betonplaatjes met een koudglazuurafwerking in groenblauw op zeshoekige betonnen kolommetjes, omranding in sierbetonnen banden met een bestrate goot.
- De reeks fonteinspuwers met ingebouwde verlichting in het bassin inclusief leidingen.
- De sierbetonnen pyloon met console in het bassin als drager van het beeld van Tajiri.
- Het uit messing buizen en bronzen plaatwerken bestaande monumentale beeld "De Ontembare Krachten van de Natuur" uit 1961 van Shinkichi Tajiri.
- De betonnen, met zwarte tegels beklede zittafel oostelijk van de fontein met de bronzen plaat waarop de schenking van de AKU n.a.v. het 50-jarig jubileum wordt herdacht.
- De uit granieten keien bestaande zitmuren aan de zuidzijde van het complex en aan de noordzijde van het verhoogde terras.
- De pergola met de "parasols" met stalen buiskolommen met gewapende betonnen omgekeerde tentdaken.
- De herdenkingsteen met het opschrift: "Liberation Route 27" aan de voet van de AKU-fontein. Maakt geen onderdeel uit van het Rijksmonument AKU-fontein maar is wel van cultuurhistorische betekenis in combinatie met de AKU-fontein.

Aku-fontein rond 2000 met de herdenkingsteen

Sputende fontein ca. 1965

De AKU-fontein bezit stedenbouwkundige waarde als beeldbepalend deel van de nieuwe stedenbouwkundige invulling rondom de Looierstraat zoals deze tijdens de wederopbouw tot stand kwam.

De AKU-fontein heeft architectuurhistorische waarde, als een zowel in de hoofdvorm als de detaillering overwegend gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een prestigieus vormgegeven pleininrichting.

De fontein heeft een hoge cultuurhistorische waarde als een verwijzing naar de vooraanstaande rol die de AKU (latere AKZO) heeft gespeeld in de sociaaleconomische historie van Arnhem. Al vanaf haar stichting in 1911 speelde de Arnhemse Kunstzijdefabriek een belangrijke rol in de stedelijke werkgelegenheid.

Ook vormt het complex samen met de andere wederopbouw-architectuur een belangrijke herinnering/ verwijzing naar de Tweede Wereldoorlog en herrijzenis van de stad uit het puin van het oorlogsgeweld. Het beeld van Tajiri dat de ontembare krachten van de natuur verbeeldt, straalt met het krachtig vormgegeven ensemble het vertrouwen in de toekomst uit dat de periode na de oorlog zo sterk kenmerkte.

In het bijgevoegde cultuurhistorisch en bouwhistorisch onderzoek van het Monumenten Advies Bureau worden de waarden van de AKU-fontein uitgebreid beschreven.

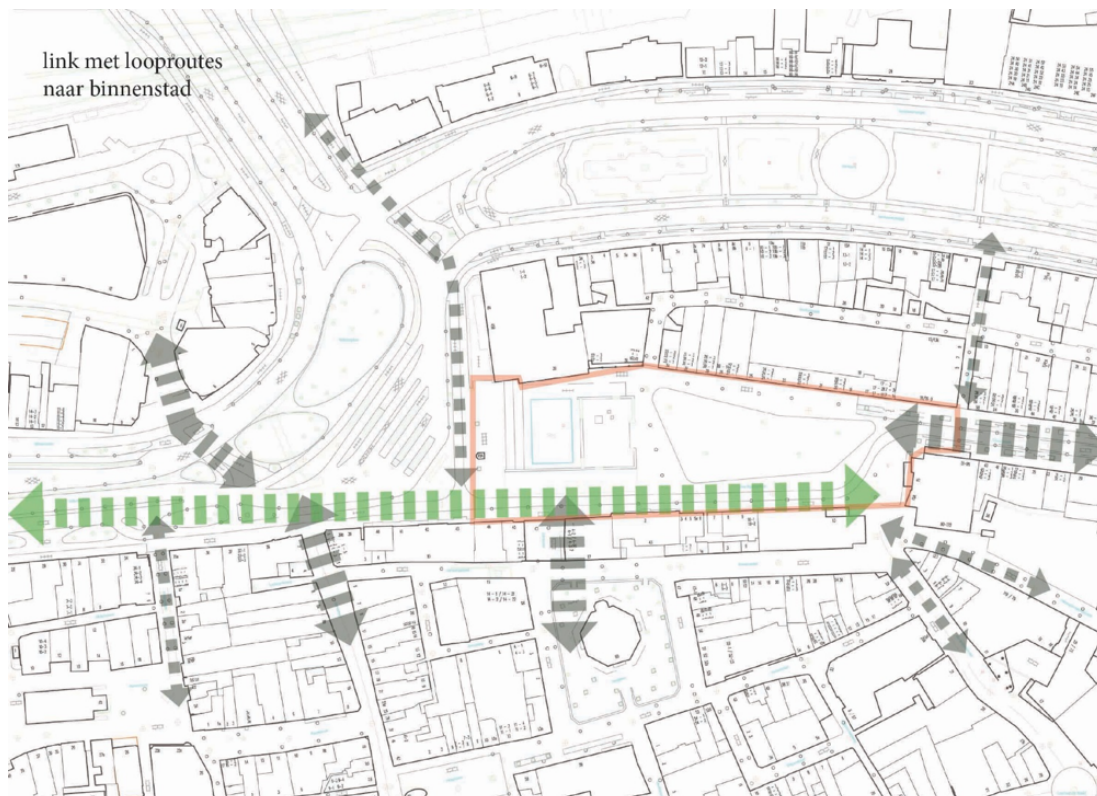
Ambitie Thema Stedenbouw en Landschap

In tegenstelling tot de bedoeling tijdens de aanleg ervan, is het Gele Rijders Plein, evenals de Looierstraat, al niet meer het levendige en dynamische onderdeel van de binnenstad van Arnhem. Aansluiting met het aangrenzende winkelgebied is er in zowel ruimtelijk als functioneel opzicht nauwelijks. Het Gele Rijders Plein is niet aangesloten op de hoofdstructuur van looproutes. Het heeft een transformatie ondergaan van autoplein/ parkeerplein naar fietsplein. De door de gemeente ingezette nieuwe koers geeft het plein nieuwe mogelijkheden en de kans de aansluiting met de stad te herstellen en meer een verblijf- en ontmoetingsplein te worden. Daarom is het maken van een integrale visie op het plein noodzakelijk waarbij er rekening wordt gehouden met de aansluiting van het plein op het aangrenzende openbaar gebied (Looierstraat, Willemsplein etc.). Om een goed samenhangend ontwerp te maken is het wenselijke afstemming te zoeken met het project Willemsplein.

Voor deze integrale visie zijn de volgende ambities geformuleerd:

Ambitie 1: Samenhang Gele Rijders Plein met de stad te verbeteren/herstellen

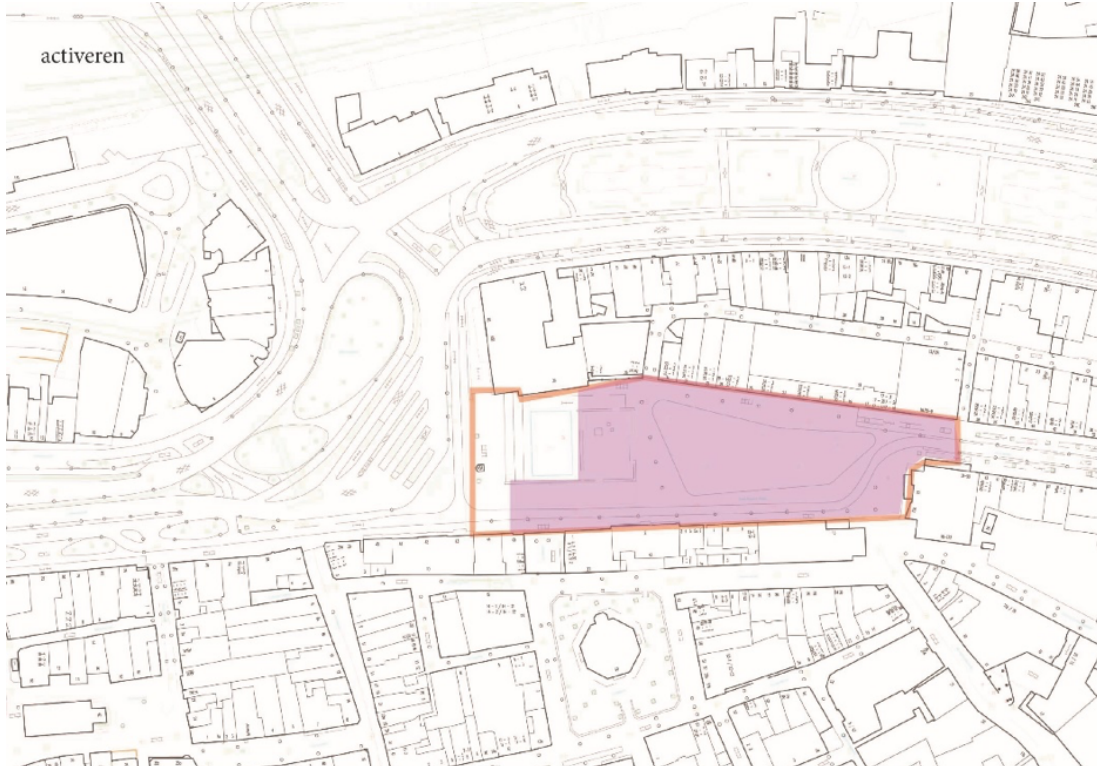
Het Gele Rijders Plein was een van de belangrijkste toegangspoorten/opstapplaatsen naar de stad. Aansluiting op de looproutes van de binnenstad en het aangrenzende winkelgebied, ook de Looierstraat vindt feitelijk niet of nauwelijks plaats. Het plein wordt in zowel ruimtelijk als functioneel opzicht alleen als fietsroute gebruikt. Door deze routes wordt het plein vooral als doorgangplaats gezien. Het is de gemeentelijke ambitie dat de voetganger prioriteit krijgt.. Voor dit onderdeel is het van groot belang afstemming te zoeken met het project Willemsplein, dat ook een doorgangplaats is voor zowel OV-reiziger als voor fietsers.

Ambitie 2: Gele Rijders Plein activeren

De ruimte op het plein moet geactiveerd worden zodat het een prettige verblijfs- en ontmoetingsplek wordt voor verschillende doelgroepen.

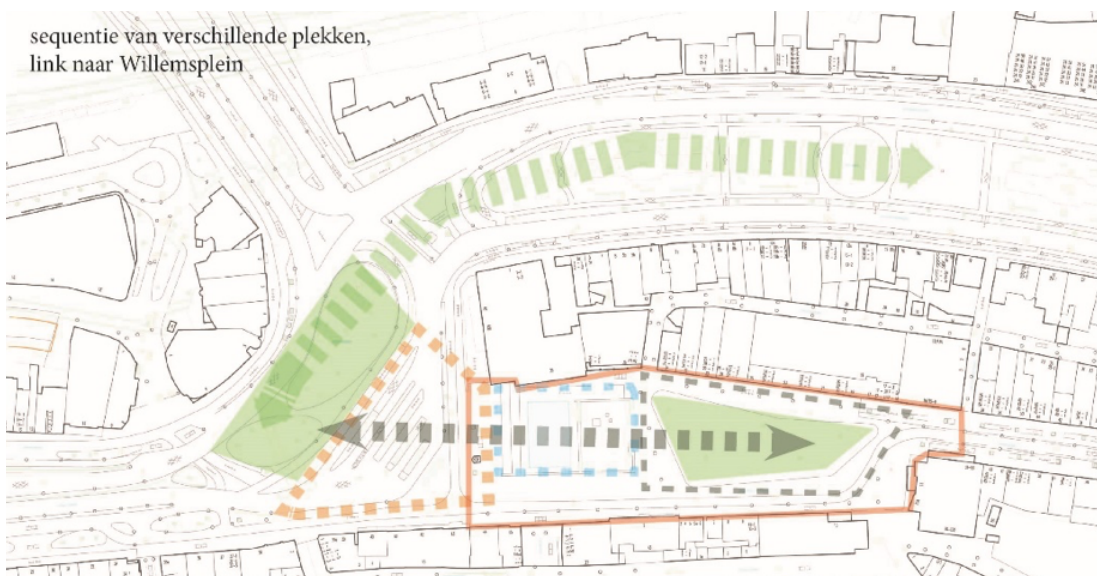
Er liggen kansen om de aansluiting met de binnenstad en het Singelpark te versterken. Deze kansen zullen blijken uit de gevraagde integrale, samenhangende visie voor het gehele plangebied (de ruimte binnen de rode lijn).

Ambitie 3: Samenhang en aansluiting met Willemsplein en Singelpark verbeteren

Het Willemsplein vormt een onderdeel van het Singelpark. De monumentale AKU-fontein ligt aan het Singelpark en is van grote stedenbouwkundige betekenis voor de herinrichting van het Willemsplein. Door de relatie met het Willemsplein te verbeteren, komt het Gele Rijders Plein ook aan het Singelpark te liggen.

Deze twee pleinen (zie de kaart) moeten visueel en functioneel verbonden worden om ze naar een prettig verblijfs-/ontmoetingsklimaat om te vormen. Beide pleinen moeten een eigen identiteit krijgen, waarbij de programmatische invulling en inrichting van de pleinen elkaar versterken.

Kansen voor het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van het Gele Rijders Plein

Het Gele Rijders Plein (AKU-fontein en het grasveld ten oosten van de AKU-fontein) is als stadsplein niet helemaal geslaagd. Het werd ook niet ontworpen als plein maar als langwerpige straat. Een goed functionerende openbare ruimte nodigt uit tot een diversiteit aan gebruik, is levendig, heeft een prettige uitstraling en een goede verblijfskwaliteit. Met de volgende ambities kan de ruimtelijke kwaliteit worden versterkt:

- Een duidelijke identiteit van het plein creëren. Het plein vormt daarbij de schakel tussen de binnenstad en het Willemsplein. Het plein moet daarom aansluiten op zowel het Willemsplein als de binnenstad (via de Janspoort) met goede looproutes in alle richtingen.
- Het creëren van aantrekkelijke routes in alle seizoenen (koele routes in de hete zomer en aangename routes in de winter).
- De fietsenstalling die tijdelijk wordt behouden, beter en zo mogelijk/gewenst groen inpassen. Het ontwerp moet toekomstbestendig zijn door rekening te houden met de toekomstige situatie na verplaatsing van de fietsenstalling (lange termijn).
- Het versterken en activeren van de publieke functie van de AKU-fontein en het naastgelegen groene evenemententerrein (zie ook de paragraaf over de ambitie t.b.v. het stimuleren van ontmoeting op het plein).

Ambitie Thema Erfgoed

Om de AKU-fontein zijn oorspronkelijk waarde en betekenis terug te geven is een integrale restauratie van evident belang. De gemeenteraad heeft tot restauratie van de AKU-fontein in zijn oorspronkelijke staat besloten. Hieronder verstaan we onder andere het volgende:

- Voor de AKU-fontein hanteren we de contouren zoals die zijn vastgelegd bij de aanwijzing als rijksmonument door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. In 2016 is een deel van de trap illegaal betrokken bij het terras van restaurant/café? Loetje. Destijds is afgesproken dat de illegale situatie gedoogd zou worden tot de uitvoering van de restauratie van de AKU-fontein. Ook dit deel maakt dus nadrukkelijk onderdeel uit van de ontwerp-opgave;
- Herstel van de bestrating: dit betreft de bestrating van grindgewassen plavuizen in de pergola en de sierbestrating van rechthoekige cementplaten met in verschillende tinten ingelegde veldkeien en de grote cirkel met een mozaïek van gekloven lokale natuursteen in de patiovloer (vloer te omschrijven als patchwork), de grindbetonnen trappen aan elke zijde van het terras en de brede treden met sierbetonnen randen en een kiezelbestrating westelijk van het bassin,. De bestrating moet beheerfriendly worden hersteld. De AKU-fontein zal gebruikt gaan worden voor kleinschalige evenementen. Hier dient rekening mee te worden gehouden.
- Grootschalige restauratie zal de eerste 30 jaar niet nodig moeten zijn.

Voor de fontein met het kunstwerk van Tajiri gelden de volgende uitgangspunten:

- Het terugbrengen van de sproeikoppen en het ontwerpen van een verlichtingsplan voor de AKU-fontein, geïnspireerd op het oorspronkelijk ontwerp. Met moderne technieken en ledlampen kan een eigentijdse toevoeging worden gemaakt.
- Het herstellen van de oorspronkelijke geglazuurde tegelvloer in de fontein. Hierbij wordt meegenomen dat de tegelvloer bestand moet zijn tegen het chloor in het water van de fontein.
- Het kunstwerk van Tajiri moet worden gerestaureerd waarbij verloren onderdelen weer worden aangevuld.
- De twee sierbetonnen banken aan de westzijde en de gekoppelde sierbetonnen bank in de patio restaureren. Het verwijderde bankje dat opgeslagen ligt op de gemeentewerf zal moeten worden teruggeplaatst.

Voor het terras met de pergola gelden de volgende uitgangspunten:

- Herstellen of vernieuwen van de holle buizen van de pergola. Na het onderzoeken van de draagkracht van de huidige stalen constructies onder de pergola zal een ontwerp gemaakt moeten worden voor het herstel/ vernieuwing/ versteviging van de holle buizen van de pergola. Een voorziening moet worden opgenomen om ervoor te zorgen dat de stalen holle buizen van de pergola in de toekomst niet opnieuw verstopt zullen raken.
- Hergebruiken en opnieuw bekleden van de betonnen paraplu's van de pergola.
- De oorspronkelijke groenvakken inrichten met stevig groen in de volle grond. Oorspronkelijk stond er een boom op het terras.
- Terugbrengen van vandalisme- bestendige vitrines op het terras, geïnspireerd op het oorspronkelijk ontwerp.
- Arnhem is een inclusieve stad. Het terras moet toegankelijk gemaakt worden met een hellingbaan.
- De AKU-fontein zal weer in zijn oorspronkelijke kleurstelling gebracht moeten worden.
- De verlichting door middel van lichtbakjes die de pergola van onderaf aanlichten.

Naast bovenstaande uitgangspunten heeft Arnhem ambities om de leefbaarheid van de stad te verbeteren.

Bij de ontwerp-opgave van de AKU-fontein zullen de volgende vraagstukken moeten worden betrokken:

- Is het mogelijk om de regenwaterafvoer van de pergola af te koppelen van de riolering?
- Is het mogelijk bankjes toe te voegen langs het waterbassin?
- Het is fantastisch spelen in de fontein als het warm is, maar er is weinig beschutting tegen de zon. We vragen de architect te onderzoeken of het mogelijk is om een gebouwde voorziening te ontwerpen die een deel van het water van de fontein in de schaduw zet. Dit kunstwerk zal een passend onderdeel moeten vormen van het ontwerp van de AKU-fontein. We denken hierbij niet aan bomen. Afhankelijk van de kosten hiervan kan de uitvoering zo mogelijk vanuit het project worden gerealiseerd.

De directe omgeving van het monument dient op een zorgvuldige wijze te worden ingericht. Het zicht op het monument moet worden teruggebracht. Er moet aandacht zijn voor de aansluiting van de fietsenstalling op het monument.

Ambitie Thema Mobiliteit

Bij het Gele Rijders Plein komen twee belangrijke fietsroutes bij elkaar. Het is ook een bestemming om de fiets te parkeren en verder te voet de stad in te gaan. Voor de langere termijn wordt bekeken op welke wijze de snelfietsroutes, rekening houdend met het project Willemsplein, beter kunnen worden ingepast waarbij, om de verblijfskwaliteit van het Gele Rijders Plein te versterken, waar de voetganger prioriteit krijgt.

Verkeersveiligheidsmaatregelen huidige situatie (aanwezigheid tijdelijke fietsenstalling)

Wat betreft de verkeersveiligheid worden door de gemeente een aantal aanpassingen gezien.

Kruising fietsroutes

De huidige vormgeving van de kruising van de fietsroutes is onduidelijk. De kruising zal aangepast worden waarbij er een vormgeving wordt toegepast waaruit duidelijk blijkt dat er sprake is van een gelijkwaardige kruising. Daarbij wordt gedacht aan een verkeersplateau met een afwijkende kleurstelling en aan aanpassing van de markering. Hierbij wordt er ook gekeken naar de ontwerpogave van het Willemsplein.

Oversteek richting monument

Met de wens om het monument via de fietsenstalling bereikbaar te maken voor voetgangers, blijft er een stroom overstekende voetgangers bestaan. Om de snelheid van de passerende fietsers te remmen en de attentie te verhogen dat hier voetgangers over kunnen steken, is een snelheidsremmer gewenst in de nabijheid van de oversteek voor voetgangers vanaf de Janspoort richting de pergola. Een zebrapad is ongewenst/niet logisch op deze plek en zou juist tot extra onveilige situaties kunnen leiden. Een drempel ter hoogte van de beoogde doorsteek/tournoquets naar het monument zou een oplossing kunnen zijn.

Laden en lossen op het fietspad

Het fietspad aan het Gele Rijders Plein wordt tevens gebruikt voor het laden en lossen voor ondernemers/bewoners van de binnenstad. Dit kan gevaarlijke situaties opleveren. De gemeente besteedt hier aandacht aan.

Loopstrook tussen stalling en fietspad

De strook tussen het fietspad en de fietsenstalling wordt nu soms gebruikt om fietsen en scooters neer te zetten wat tot verkeersonveilige situaties leidt.

De eerste drie maatregelen worden door de gemeente in de nabije toekomst opgepakt. De laatste kan verwerkt worden in het ontwerp van de fietsenstalling.

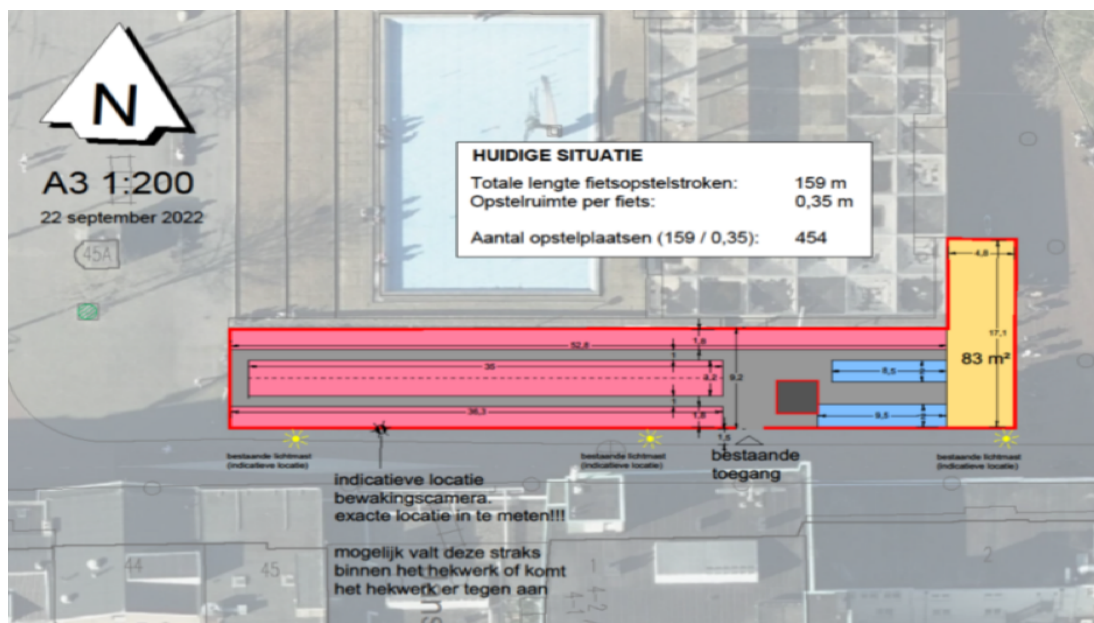
Ambitie Gebied fietsenstalling

Huidige situatie:

Vanuit stedenbouwkundig oogpunt gezien blijkt de fietsenstalling:

- een visueel en fysiek obstakel voor het AKU-monument;
- ervoor te zorgen dat het plein geen plek is om te verblijven maar meer een doorgangplaats is;
- goede voetgangersroutes vanuit de AKU-fontein naar de stad in de weg te staan;

Hieronder is de huidige situatie van de fietsenstalling weergegeven.

Huidige situatie fietsenstalling

Met het besluit van de gemeenteraad is een kader voor de fietsenstalling meegegeven. De fietsenstalling komt niet ondergronds en blijft vooralsnog op dezelfde plek gehandhaafd. In het Fietsparkeerplan Binnenstad is aangegeven dat in deze hoek van de binnenstad gezocht dient te worden naar een andere plek. Er kan ook gekeken worden naar inpandige oplossingen of op het Willemsplein, dat tegen het Gele Rijders Plein aan ligt.

Wat betreft de aanrijroutes ligt de stalling op een goede plek omdat er twee hoofd fietsroutes elkaar kruisen en men na het parkeren van de fiets direct te voet kan gaan winkelen/recreëren. De ingang van de stalling ligt echter hoogst ongelukkig aan de kant van het fietspad. Fietsers stoppen nu op de looproute en op het fietspad. Bij vertrek uit de stalling is er slechts zicht op één zijde van het fietspad. De snelheid van fietsers en scooters is op het lange, rechte fietspad soms hoog. Met een nieuwe vormgeving willen we zowel het parkeren van fietsen/scooters als het lopen op de strook tussen het fietspad en het hek tegengaan.

Ook de stalling zelf verdient aandacht. Er is behoefte aan oplaadplekken voor elektrische (brom-/snor-) fietsen, het oostelijke deel is provisorisch uitgebreid en de stalling is te krap qua loopstroken. Het aantal fietsparkeerplekken moet worden behouden in minimaal de huidige omvang. De beheerdersruimte voldoet niet aan de Arbo-wetgeving.

Ambitie fietsenstalling korte en lange termijn

Voor de toekomstige ontwikkeling van het plein en de verbetering van de verblijfs- en ontmoetingskwaliteit is het belangrijk om een andere geschikte plek te vinden voor het parkeren van fietsen. Deze plek is nog niet gevonden. Het ontwerp dient derhalve ook het eindbeeld zonder de fietsenstalling naast het monument te bevatten (lange termijn). Tegelijkertijd dient het ontwerp met de tijdelijke fietsenstalling rekening te houden (korte termijn). De uitgangspunten voor de herinrichting van de tijdelijke fietsenstalling zijn te vinden in de bijlage.

Ambitie Openbare Ruimte

Het Gele Ridders Plein moet transformeren naar een aantrekkelijk stedelijk milieu voor bezoekers en omwonenden. Om een prettiger woon- en verblijfsklimaat in het gebied te realiseren moet er aansluiting gezocht worden bij de menselijke maat en schaal. Het plein moet functies bieden voor verschillende doelgroepen en moet in alle seizoenen aantrekkelijk zijn. Er moet gezocht worden naar de samenhang tussen de openbare ruimte, de AKU-fontein, de groene ruimte en de voetgangersroutes.

Op basis van de gevraagde integrale visie voor het gehele plein dient een voorlopig, definitief en uitvoeringsgereed ontwerp te worden gemaakt voor de openbare ruimte van het met een gele stippellijn aangegeven gebied (zie afbeelding in de inleiding van dit document). Voor dit gebied zijn de volgende punten van belang:

- Op basis van de integrale visie eenheid en een identiteit van de plek te creëren.
- De ontmoeting van verschillende doelgroepen en in verschillende seizoenen te stimuleren en daarvoor de plek te activeren.
- De zichtlijnen naar het monument vanaf het Willemsplein en de Janspoort te bewaken.
- De fietsroutes en looproutes te vergroenen.
- De fietsenstalling als tijdelijke oplossing te zien. Dit betekent dat deze zo ingepast moet worden dat wanneer deze weggaat, de openbare ruimte waardevol blijft (alvast rekening houden met toekomstige plek van bomen, de voetgangersroutes en de bereikbaarheid van het AKU-monument).
- Ondanks het feit dat er een fontein aanwezig is, vormt het gebied een hitteplek in de stad. Dit betekent dat er gekeken moet worden naar klimaatadaptieve materialen en oplossingen. De materialen moeten goed aansluiten op het AKU-monument.
- Houd gevels aan de noordzijde (zijde Stan & Co en Loetje) vrij van verhoogde terrassen en andere aanbouwen.

Bij het ontwerp van de openbare ruimte moet er ook rekening gehouden worden met het volgende:

- De oostzijde van het project is in 2018 heringericht en vergroend. De fysieke aanpassingen beperken zich aan de oostzijde derhalve tot het toevoegen van elementen die het ontmoeten stimuleren. De raad heeft gesproken over demontabele speeltoestellen, schaaktafels en picknicktafels. De aanpassingen moeten een bijdrage leveren aan het stimuleren van ontmoeten op het plein. Er is daartoe een visie op spelen opgesteld in samenspraak met het Platform Binnenstad Arnhem, die door de gemeente op haalbaarheid beoordeeld is. Voor andere ingrepen dan bovengenoemde in de openbare ruimte aan de oostzijde van het plein (bijvoorbeeld het aanpassen van de gerealiseerde herinrichting) is geen budget beschikbaar en daarmee niet van toepassing.
- In verband met de aanwezige bodemverontreiniging (zie afbeelding in de bijlage) aan de oostzijde is er afstemming met de discipline Bodem benodigd. Er zijn verschillende oplossingen mogelijk. Een aaneengesloten afdekking van de bodem onder/nabij het speeltoestel is een oplossing omdat daarmee het contact wordt vermeden met eventueel verontreinigde grond. Dit kan gras zijn, mits het niet slijt, of speelzand of rubberen tegels bijvoorbeeld. Het moet gemeld worden als graafwerk nodig is in de gebieden waar sprake is van verontreiniging (de gekleurde gebieden). Een beperkt onderzoek van de bovengrond op de plekken van de speeltoestellen kan handig zijn, tenzij op een speelplek de kwaliteit al bekend is uit eerder onderzoek.

Overige punten waar rekening mee moet worden gehouden

Invulling waterbak in de winter

De constructie van de waterbak is niet stevig genoeg voor het houden van een evenement. Voor evenementen of een schaatsbaan is de locatie, mede door de aanwezigheid van het beeld, te klein. Als oplossing voor een invulling in de winter wordt geambieerd de fontein mooi te verlichten en de fontein zo lang mogelijk aan te laten.

Water- en elektrapunten

Water en stroom wordt nu gefaciliteerd vanuit de fietsenstalling. In de nieuwe situatie willen we dit niet meer. Een drinkwateraansluiting wordt bij voorkeur op twee plaatsen gerealiseerd. Wat betreft de elektra-aansluiting zou 200 kVA voldoende kunnen zijn. Uitgezocht wordt of een aansluiting met een groter vermogen wenselijk is. De elektra-aansluiting wordt op één plaats gerealiseerd. In de bijlage zijn de beoogde locaties van de aansluitingen opgenomen. Afvalwateraansluitingen zijn reeds aanwezig op twee plaatsen.

Watertappunt

In de buurt van het waterpunt richting de Looierstraat is een Join the Pipe watertappunt voorzien. Zie afbeelding met elektra- en wateraansluitingen in de bijlage.

Oliebollenkraam

De standplaatsvergunning van de oliebollenkraam op het voorplein voor drie wintermaanden per jaar, loopt tot 2032. De oliebollenkraam is daarmee een gegeven.

Ambitie Thema Klimaatadaptatie en Groen

Ontwerpopgaven, uitgangspunten en/of ambities klimaatadaptatie en groen

De thema's klimaatadaptatie en groen zijn belangrijke ambities voor de gemeente. Per plek op het Gele Rijders Plein zijn hieronder de ontwerpopgaven, uitgangspunten en/of ambities opgenomen.

Voorplein

- Vergroen het voorplein aansluitend op het Willemsplein en met een knipoog naar het Gele Rijders Plein en creëer de gewenste koelroute langs het plein door middel van het verwijderen van 25 tot 50% aan verharding. De overige verharding moet vervangen worden door een klimaatadaptieve variant. Afstemming met het project Willemsplein is een doorlopend aandachtspunt.
- Maak ruimte voor meer bomen.
- Onderzoek in afstemming met het project Willemsplein de mogelijkheid van een ondergrondse constructie om water op te vangen en te bufferen voor hergebruik. Let daarbij op de bereikbaarheid van de pompkelder voor onderhoudsdiensten.

Fontein

- Onderzoek de mogelijkheid van het creëren van meer schaduw rond de fontein om het verkoelingseffect te vergroten.

Pergola

- Het verkoelende/klimaatadaptieve effect van groene daken op de parapluutjes is door verdamping gering. Tevens is er dan sprake van een te hoog gewicht en is het lastig te onderhouden. Het is daarom niet wenselijk de daken van de pergola te vergroenen.
- Koppel het water van de parapluutjes af en bezie mogelijk hergebruik. Aandachtspunt daarbij is dat het afgekoppelde water niet wordt gekoppeld aan het water in de fonteinbak.
- De originele plantvakken moeten worden ingevuld met robuust, biodivers, toekomstbestendig en beheerinclusief groen: geen gekunsteld groen, laat het kunstwerk het kunstwerk. Er moet een programma ter stimulering van ontmoeting kunnen landen zonder dat dit het groen vernielt.
- Behoud het open karakter ten behoeve van ventilatie.

Randen

- De groene structuur (bomen) van de Looierstraat voortzetten richting het Gele Rijders Plein, aansluitend op Willemplein en Jansingels. Markeer daarmee meteen de groene route naar Sonsbeek en verder.
- Bij de niet-monumentale bestrating zijn er keuzes mogelijk voor klimaatadaptieve materialen. Let daarbij op de eenheid en aansluiting met het Willemsplein.

Gehele plein

- Bijna het gehele centrum is nog aangesloten op het gemengde rioolstelsel. Afkoppelen en opslaan van hemelwater is dan niet alleen een duurzame maatregel qua milieuwinst, maar is ook een goede maatregel om wateroverlast te verminderen. Zeker rond pleinen is het afkoppelen van hemelwater een goede maatregel. Voor de opslag van dat water is op (en vooral onder) pleinen meestal wel ruimte. Onderzoek deze mogelijkheid in afstemming met de gemeente en verwerk deze in het ontwerp.
- Op het Gele Rijdersplein is zover bekend geen oude ondergrondse berging aanwezig die hergebruikt kan worden. Afhankelijk van eventuele aanpassingen aan de AKU-fontein, en dan vooral de pergola's, biedt die plek goede mogelijkheden om een ondergronds reservoir aan te leggen. Onderzoek de mogelijkheden van een ondergronds reservoir onder de pergola, maar ook in het gebied tussen de pergola en het groene deel van het plein.
- Onderzoek de mogelijkheid van het opwekken van zonne-energie op het dak van de pergola en de beheerdersruimte. Op het gebied van beeldkwaliteit moet deze zo worden uitgevoerd dat dit toelaatbaar is binnen het monumenten-criterium.

Beheerbewust en duurzaam ontwerpen

Van belang is dat er in verband met de efficiency van de beheerkosten, beheerbewust en duurzaam wordt ontworpen. Het op te stellen Instandhoudingsplan dient een financiële beheerparagraaf te bevatten. Het beheerbewust en duurzaam ontwerpen vertaalt zich naar verschillende technische eisen. Per onderdeel zijn deze hieronder verwoord.

Pompkelder

- De pompkelder moet voldoen aan de hedendaagse normen en Arbo-eisen.
- De chloorinstallatie is nieuw en te hergebruiken.
- Het telemetriesysteem moet worden uitgebreid t.b.v. de verlichting.
- De inkomende waterleiding van Vitens is nog van staal, deze moet worden vervangen.
- De voedingskabel vanaf het verdeelstation van Liander moet worden vervangen.

Waterbak met fontein

- Het leidingwerk buiten de pompkelder moet worden vervangen (HDPE).
- Het grindfilter moet worden vervangen.
- De sproeikoppen moeten demontabel zijn, demontabel vanaf de bodem onder de vloerplaten in verband met drooglegging in de winter.
- De spuittijden moeten programmeerbaar zijn t.b.v. het stimuleren van ontmoeten (dag-programmering en jaarronde programmering).

Openbare verlichting

- Pas bij de fontein demontabele ledverlichting in kleur toe, vandalismeproof en zo te besturen dat bij verschillende thema's (bijvoorbeeld Koningsdag) de kleur kan worden aangepast, toegesneden op het thema van het evenement.
- De verlichting van het AKU-monument moet afgestemd worden op de verlichting van de openbare ruimte.
- De verlichting van de pergola moet apart geschakeld worden van de stroomvoorziening van de fontein.
- De lichtbakjes onder de pergola moeten worden hersteld en onderdeel worden van het verlichtingsplan.

Verhardingen

- Verhardingen op plaatsen waar verkeer kan komen dienen bestand te zijn tegen zwaar verkeer (denk aan evenementen). Dat geldt voor zowel de constructie als het materiaal zelf.
- De voegen tussen de klinkers, tegels of anderszins dienen gevoegd te worden met een voegmiddel dat onkruidgroei tegengaat, zoals toegepast op de Markt in Arnhem. Het voegmiddel moet ook bestand zijn tegen zwaar verkeer.
- Nieuw te leveren materialen dienen in verband met het aspect duurzaamheid en de mogelijkheid van tijdige bijleveringen in Nederland te worden geproduceerd.

De opgaven met betrekking tot de pergola vragen om onderzoek

- Er moet een onderzoek worden uitgevoerd in afstemming met de gemeente naar de staat van de ijzeren draagconstructie boven- en ondergronds. De hemelwaterafvoer moet vlekkeloos werken om de constructieve veiligheid van de "parasols" te kunnen garanderen. De holle pilaren verkeren in een slechte staat van onderhoud en moeten volledig en duurzaam worden hersteld.

Ambitie t.b.v. het stimuleren van ontmoeten op het plein

Het Gele Ridders Plein is een van de weinige plekken in de Arnhemse binnenstad met groen en water en is daarmee dé geschikte locatie om te ontmoeten en te verblijven. Het is logisch dat het plein haar ontmoetingsfunctie terugkrijgt. De fontein levert koelte en een belangrijke bijdrage aan het aspect toezicht en sociale veiligheid. Doordat het voor veel bezoekers een fijne plek is om te verblijven en goed in het zicht ligt, wordt de kans op het worden van hangplek verkleind. Om ontmoeten te stimuleren is het belangrijk dat er energie gestoken wordt in het programmeren van de pergola en het vullen van de vitrines. Bezoekers moeten er fijn kunnen verblijven; van place to buy, naar place to be, naar place to meet.

De gemeenteraad heeft hiertoe een heldere en gedetailleerde opdracht geformuleerd:

- Plaats (demontabel) kinderspeelmateriaal dat gedemonteerd kan worden bij evenementen.
- Plaats picknicktafels en schaaktafels.
- Zorg dat de nieuw geplaatste speeltoestellen, picknick- en schaaktafels ruimte laten om in de toekomst de Jansbeek ook hier boven de grond te brengen.
- Maak met omwonenden van en ondernemers op het plein een plan om ontmoeten door het jaar heen en kleinschalige activiteiten te stimuleren.

Er is een ontmoetingsplan opgesteld dat is bijgevoegd. Hieruit volgt dat:

- Elektriciteit en water voor evenementen moet worden aangelegd op het plein. De beoogde locaties hiervoor (zie bijlage) vormen geen belemmering voor het ontwerp. De uitvoering hiervan valt buiten dit project maar de werkzaamheden moeten wel op elkaar worden afgestemd.
- Demontabele speeltoestellen, schaaktafels en picknicktafels op het evenementengrasveld kunnen worden toegevoegd.
- Het gewenst is een uitgiftepunt te realiseren waar losse spelelementen kunnen worden bewaard, zo mogelijk in samenwerking met de beheerders van de tijdelijke fietsenstalling.
- Er moeten extra zitelementen worden toegevoegd wellicht in combinatie met de spelelementen.
- De pergola een belangrijke ontmoetingsfunctie heeft.

De opgave voor de restauratie- en landschapsarchitect ziet toe op het opnemen van de verschillende fysieke elementen in het ontwerp, die bijdragen aan het stimuleren van ontmoeten. Samen met kinderen wordt er een ontwerp gemaakt van de speel- en zitelementen voor het oostelijke deel van het plein.

Samen met kinderen wordt er gekomen komen tot een ontwerp van de speel- en zitelementen voor het oostelijke deel van het plein. Door middel van een workshop met kinderen wordt opgehaald welke wensen zij hebben als het gaat om de speeltoestellen en zitelementen. Vooraf worden er vanuit de gemeente kaders meegegeven (bijvoorbeeld eisen aan speeltoestellen en zitelementen (demontabel), aantal elementen, maximum bedrag, locatie, referenties).

De landschapsarchitect sluit bij de workshop aan. De ideeën die uit deze workshop volgen, moeten met de landschapsarchitect besproken worden, waarna de speeltoestellen of zitelementen met zijn locaties gezamenlijk worden vastgelegd, rekening houdend met de zichtlijnen van het monument. De kleur en de vorm van de elementen is ook onderwerp van gesprek. De landschapsarchitect verwerkt de speel- en zitelementen op tekening.

Wat betreft de pergola moet onderzocht worden of een demontabel regenscherm binnen het budget een optie is. De restauratiearchitect koppelt de uitkomsten hiervan terug richting de projectgroep en komt, indien er met respect voor het monument een mogelijkheid is, met een voorstel.

De uitvoering van de inrichting van het oostelijke deel van het plein met speel- en zitelementen valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. De uitvoering van het totale openbaar gebied en de restauratie van het monument moeten op elkaar worden afgestemd.

Na afronding van het project heeft Arnhem een prachtig plein met aan de westzijde het bijzondere AKU-ensemble en aan de andere zijde een groen luw gebied dat prikkelt om te spelen, bewegen, werken, peinen, praten, luieren en lezen: een plein van ontmoetingen door het jaar heen.

Ambitie Thema Toegankelijkheid

Uitgangspunten voor een toegankelijk ontwerp zijn terug te vinden in het Handboek Toegankelijkheid van de gemeente. Het handboek is opgenomen in de bijlage.

Belangrijke punten voor toegankelijkheid

Onderstaande punten zijn belangrijk vanuit toegankelijkheid:

Hoofdtoegang naar het monument

Het is belangrijk dat de hoofdtoegang naar het monument rolstoeltoegankelijk is. Bij de hoofdtoegang moet een hellingbaan worden aangebracht. De hellingbaan moet op een logische locatie / de meest gangbare route worden aangebracht, niet weggestopt maar onderdeel van de hoofdtoegang. De fontein en pergola dienen beide toegankelijk te zijn.

Hellingbanen

De hellingbaan moet voldoen aan de eisen die gesteld worden in het handboek. Tevens moet deze goed vindbaar zijn. Bij het maken van een hellingbaan niet de keuze maken voor een stramp, deze valt niet onder een toegankelijke oplossing. Wat betreft de maatvoering van de hellingbanen geldt onderstaande:

- Bij een hoogteverschil tot 50 cm de helling tussen de 1:10 en 1:16 maken.
- Bij een hoogteverschil tussen de 50 cm en de 100 cm mag een helling maximaal 1:25 zijn.
- Om de hellingbaan minder lengte te geven kan er gewerkt worden met een bordes om de 50 cm. De hellingbanen tussen maaiveld, borders en uiteindelijke hoogte kunnen dan tussen de 1:10 en 1:16 gemaakt worden.
- De afmeting van het bordes is minimaal 1,5 meter lang, de vrije breedte is gelijk aan de rest van de helling en dus minimaal 1:20 meter.
- Er moet daarnaast rekening worden gehouden met de horizontale draairuimte aan het begin en het einde van een helling. Deze moet minimaal 2 x 2 meter zijn.

Bestrating

Bij het kiezen van bestratingmateriaal rekening houden met de mogelijke hoogteverschillen tussen de materialen. De bestaande bestrating moet zo vlak mogelijk worden hersteld.

Bijlagen

Onderstaande bijlagen dienen te worden betrokken bij de opgave:

- Rapport Monumenten Advies Bureau 2022
- Inspectierapport Monumentenwacht 2017
- Uitgangspunten herinrichting tijdelijke fietsenstalling
- Beoogde locatie water- en elektra-aansluitingen
- Informatie over bodemverontreiniging oostzijde
- Link naar Handboek Inrichting Openbare Ruimte: arnhem.hior.nl
- Locatie oliebollenkraam uit standplaatsvergunning
- Welke speelelementen zijn vergunningvrij?
- Eisen aan nieuwe Beheerder